

Debat

Derfor uddør Kirkeuglen

Trods alle hensigter og forsøg på at genoprette bestanden, er Kirkeuglen på vej til at uddø i Danmark. Hvorfor uddør en art, som alle ønsker at bevare, hvad gik galt, og kunne vi have gjort noget anderledes? På grundlag af de seneste 10 års forskning på arten og en vurdering af de forvaltningsmæssige tiltag giver vi vores vurdering af årsagerne til, at arten forsvinder, og hvorfor den hidtidige bestandsgenopretningsindsats ikke har virket tilstrækkeligt. Det er vores påstand, at Kirkeuglen fortsat kan reddes gennem en målrettet indsats rettet mod at genoprette det naturlige fødegrundlag i de småbiotoper, hvor arten finder sin føde.

Kirkeuglen er på vej til at uddø i Danmark. Bestandsgenopretning har været forsøgt, men bestanden er fortsat med at gå tilbage. Med et dusin kendte tilbageværende par har bestanden formentlig nu nået en kritisk grænse for det endegyldige bestandskollaps. Der er med andre ord ikke mere at gøre for arten. Eller er der?

Er det virkelig umuligt at redde arten, eller er prisen for at bevare en art som Kirkeuglen bare for høj til at nogle vil betale den? Hvis det første er tilfældet, er der intet at stille op. Hvis det derimod er det sidste, som gør sig gældende, er der tale om en politisk prioritering. I sidste ende er forvaltningsbeslutninger altid politiske. Og sådan skal det være. Politik handler om prioriteringer, og man kan nu engang ikke prioritere alt. Naturbevarelse konkurrerer med andre samfundsmæssige prioriteringer, og ressourcer sat af til naturbevarelse må typisk prioriteres mellem indsatsområder.

Naturpolitiske prioriteringer støtter sig imidlertid til tekniske vurderinger af, hvad der er muligt at opnå gennem en given indsats. Fx hvad der skal til for at bevare en dansk kirkeuglebestand. Jo mere præcist man kan forudsige, hvad der skal til for at få en bestand til at overleve, og med hvilke virkemidler, jo nemmere og billigere kan en given målsætning opnås, eller opgives i tide, hvis den ikke er opnåelig.

I forbindelse med naturforvaltningsdebatter er det ikke altid let at skelne mellem tekniske begrænsninger og politisk begrundede prioriteringer, dvs. hvad man *kan* gøre og hvad man er *villig* til at gøre. Tilsyneladende tekniske argumenter for, at en art ikke står til at redde, kan dermed komme til at dække over bagvedliggende politiske prioriteringer for, hvor langt man er villig til at gå for at redde den.

Her vil vi redegøre for, hvorfor Kirkeuglen uddør i Danmark, og hvad der teknisk skal til for at redde den. Vores påstand er, at man teknisk set fortsat kan nå at redde bestanden gennem en målrettet indsats med de

fornødne midler. Vi tager ikke stilling til, om en sådan indsats er økonomisk og naturetisk ønskelig – det er et politisk spørgsmål.

De biologiske årsager til at Kirkeuglen uddør

I Danmark er Kirkeuglen udelukkende knyttet til det dyrkede kulturlandskab. Den søger føde i haver, på marker og afgræssede enge, og den undgår skov. Arten lever af store insekter, regnorme og mindre hvirveldyr som mus, småfugle og padder, som den fanger på jorden. Kirkeugler yngler og hviler sig i bygninger og i hule, stynede træer, dengang disse endnu fandtes (Jacobsen 2006). Kirkeugler er stedfaste, og de forsvinder, når det lokale levegrundlag forsvinder. Artens stedtrofasthed betyder også, at den er sårbar overfor uddøen, når den lokale bestandstæthed bliver lav, samt at den ikke uden videre re-koloniserer et område, som den først er forsvundet fra (Schaub *et al.* 2006).

Før 1970 var Kirkeuglen vidt udbredt vest for Storebælt. Bestanden talte formentlig tusindvis af par. Det er uklart, præcist hvornår Kirkeuglen begyndte at gå tilbage, men det er et faktum, at arten var voldsomt på retur mellem den første (1971-74) og den anden (1993-96) danske atlasundersøgelse (Fig. 1). I 2003 var bestanden reduceret til et enkelt kerneområde beliggende i Vesthimmerland. På dette tidspunkt kendte ingen årsagen til tilbagegangen. Redekasser var blevet forsøgt opsat, men uden effekt.

I årene 2005-7 stod vi bag et forskningsprojekt, som skulle klarlægge disse årsager. Vi påviste, at den primære årsag til bestandens tilbagegang var kollaps i fuglenes ynglesucces som følge af fødemangel i yngletiden (Thorup *et al.* 2010). Kirkeuglerne lagde omtrent lige så store kuld (4-5 i gennemsnit) som før i tiden, men æggene blev enten forladt, inden de var udruget, eller ungerne døde af sult. Derfor fik yngleparrene i gennemsnit

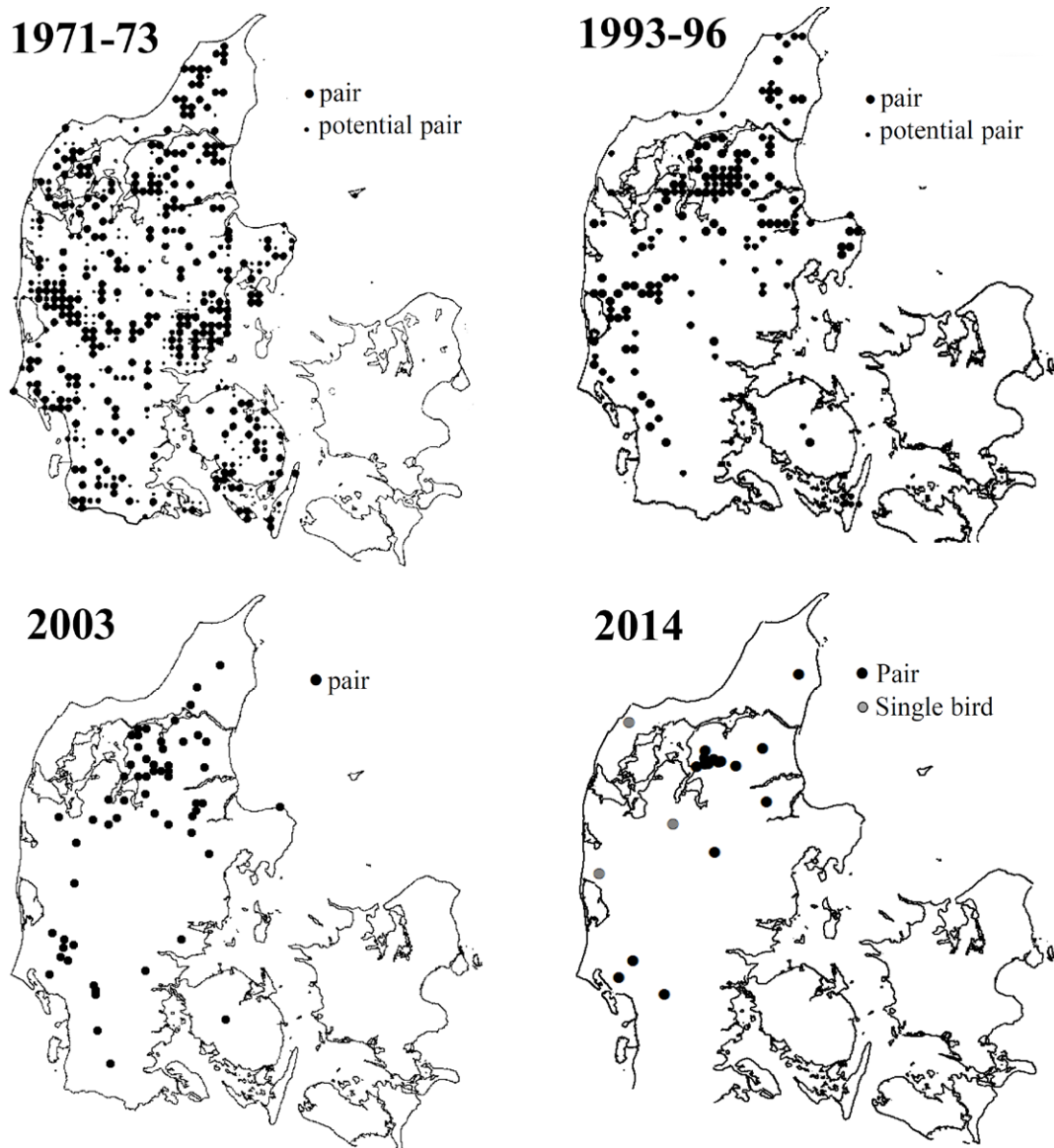

Fig. 1. Historisk udvikling i udbredelse af Kirkeugle 1971-2014. Data fra Dansk Ornitologisk Forenings Atlasundersøgelser 1971-73 (Dybbro 1976), 1993-96 (Grell 1998), og DOFs projekt 'Truede og sjældne ynglefugle' (2003), samt L. B. Jacobsen (2014, unpubl.). Der forelå ikke præcis lokalitetsangivelse på parret fra Vendsyssel og den enlige fugl i Ringkøbing Kommune i 2014: Disses placering er derfor kun omtrentligt angivet.

kun $\frac{1}{2}$ unge på vingerne om året, hvor de mindst skulle producere 2,3 for at holde bestanden stabil. Eksperimentel fodring i yngletiden nedbragte dødeligheden fra æg til udflyvning fra 80 til 20 % og øgede antallet af udføjne unger tilsvarende. Konklusionen var derfor, at Kirkeuglernes fødegrundlag i yngletiden var utilstrækkeligt. Dette blev understøttet af, at Kirkeugler i yngletiden hovedsageligt søgte føde i haver og nær bygninger,

mens dyrkede og afgræssede arealer blev brugt langt mindre end deres dækningsgrad skulle tilsi (Sunde *et al.* 2014a). Dette indikerer klart, at hverken dyrkede eller afgræssede områder bød på tilstrækkeligt egnede fødesøgningsforhold for Kirkeuglerne. Det var især urovækkende, at afgræssede områder ikke blev brugt mere til fødesøgning end tilfældet var, da afgræssede områder i andre dele af Europa er en vigtig fourageringshabitat for

Kirkeugler (Salek & Loevy 2012). Dette kan næsten kun tolkes sådan, at afgræssede arealer i Danmark ikke indeholder den samme rigdom af byttedyr som tilsvarende arealer i andre dele af Kirkeuglens udbredelsesområde.

I et større perspektiv er Kirkeuglens forsvinden en indikation på en meget mere grundlæggende udvikling, som viser, at de dyr, som Kirkeuglen lever af, er ved at forsvinde fra landbrugslandskabet. Kirkeuglen kan således betragtes som en indikatorart på mængden af liv i landskabet, og bevarelse af Kirkeuglen gennem habitatpleje kan af samme grund fungere som et paraply-tiltag, der også sikrer bevarelsen af landbrugslandets smådyr generelt.

(Hvordan) kan Kirkeuglen reddes?

Vi vil påstå, at man rent teknisk godt kan redde Kirkeuglen og den natur, som den er indikator for. Men det kræver den nødvendige vilje til at gøre det, og kundskab til at gøre det rigtigt. Hovedpræmissen for, at Kirkeuglen kan bevares er, at dens naturlige fødegrundlag genetableres. I yngletiden opholder Kirkeugler sig hovedsageligt inden for 150 m fra reden (Sunde *et al.* 2009), da det er uøkonomisk at søge føde længere væk. Da kirkeugler ikke bruger deres habitat tilfældigt, men koncentrerer deres fødesøgning i de habitater, hvor byttetilgængeligheden er størst (Sunde *et al.* 2014b), svarer det til, at et ynglepar har brug for et par hektar fødesøgningsareal med høj og stabil tilgængelighed af byttedyr igennem hele ynglesæsonen. Nøgleegenskaberne for en god fødesøgningshabitat er derfor nærhed (tæt på reden), rigdom og variation (der skal altid være noget at finde uanset vejr og årstid) samt tilgængelighed (byttedyrene skal være til finde og fange på jordoverfladen).

Hvorledes man i praksis sørger for, at en fødesøgningshabitat har en stabil fødetilgang fra april til juli, mangler vi endnu at finde ud af. Et kvalificeret bud vil være noget i retning af et par mellemstore husdyrfolde med ikke alt for intensivt græsningstryk, masser af dyregødning (fødegrundlag for store insekter), og en finmosaik af blotlagt jord, nedbidt græs med enkelte øer af skræpper og nælder, samt både tørre og fugtige partier. Dette vil formentlig give de bedste livsbetingelser for alle de mange forskellige typer bytte, som Kirkeuglen lever af. Stenbunker og enkelte buske og evt. stynede træer, som både giver levesteder for bytte og tilflugtssteder for Kirkeugler, vil også være godt. Og så vil det formentlig være vigtigt, at husdyr ikke behandles for indvoldsorm på arealerne, fordi ormemedler slår de insekter ihjel, som lever af dyrenes gødning (Floate *et al.* 2005). Der kræves ikke inddragelse af højproduktive landbrugsarealer, men forbedring af økonomisk set marginale småhabitater, som findes spredt omkring

gårde og hobbylandbrug. Selv om de danske Kirkeugler i udgangspunktet ikke har været begrænset af redemuligheder, vil det heller ikke være nogen dum idé at overveje opsætning af redekasser på lokaliteter, hvor fødesøgningsbetingelserne i udgangspunktet vurderes som gode. Det vil kunne kanalisere parrene hen, hvor de må formodes at kunne opnå den højeste ynglesucces.

For at være levedygtig på langt sigt, bør en kirkeuglebestand tælle minimum ca. 100 ynglepar (Schaub *et al.* 2006, Andersen *et al.* 2015). Hvis man antager, at en kirkeuglebestand rent rumligt hænger sammen, hvis der i gennemsnit er indtil 5 km mellem hvert par, svarer dette til et bestandsområde på ca. 2500 km², dvs. fx hele Himmerland eller knapt en tiendedel af Jylland. Hvis Danmark igen skal have en levedygtig kirkeuglebestand, skal der altså på sigt inden for et område af denne udstrækning skaffes beboede levesteder til ca. 100 par. Hundrede ynglelokaliteter med 2-3 hektar tilstødende fødesøgningsareal giver et samlet arealbehov på 2-300 ha. Om dette teoretiske arealkrav kan opfyldes, kan naturligvis diskuteres. Vi vil fremføre, at hvis man kører gennem Vesthimmerland, er der fortsat mange lokaliteter, som med sådanne tiltag burde kunne blive til udmærkede levesteder for Kirkeugler og de smådyr, som er arten fødegrundlag. Hvis man vil iværksætte en sådan oparbejdning af kirkeuglehabitater, vil det være naturligt at starte i nærområderne til de eksisterende par, således at de unger, der produceres, kan finde egnede arealer at flytte ud til.

En praktisk udfordring vil bestå i at få tilstrækkeligt mange grundejere til at deltage på frivillig basis. Erfaringer viser imidlertid, at grundejere ofte er villige til at foretage afgrænsede naturforbedrende tiltag på deres arealer uden at modtage økonomisk kompensation (Rasmussen 2014). Det kræver dog, at bevarelse af Kirkeuglen bliver et lokalt forankret initiativ med grundejernes egen lyst til at bevare arten og stolthed over at huse den som primære drivkraft, fremfor et udefra styret projekt. Rent organisatorisk er der behov for en projektmodel, hvor initiativet på den ene side er lokalt forankret ("vores ugle"), men hvor der samtidig ydes professionel bistand i form af rådgivning, vidensopsamling og praktisk organisatorisk støtte.

På kort sigt vil genopretning af levesteder dog ikke kunne stå alene. Med Vesthimmerland som en mulig undtagelse er de tilbageværende par nu så isolerede (Fig. 1), at man må formode, at de unger, der fortsat produceres, har mere end svært ved at finde mager. For Kirkeuglen betyder det, at der i givet fald skal produceres endnu flere unger for at få bestanden til at vokse, end det ellers ville være nødvendigt. I 2014 fik de kendte danske Kirkeuglepar i gennemsnit 2,6 unger på vingerne, bl.a. takket være fodring i yngletiden. Normalt vil

Den danske kirkeuglebestand er i frit fald, men er det realistisk at redde den? Foto: Ján Svetlík.

dette være tilstrækkeligt for at få bestanden til at vokse svagt, men under de nuværende bestandsforhold er det næppe tilstrækkeligt.

Under optimale fødeforhold kan Kirkeugler imidlertid få op til 6 unger på vingerne. Dette skete også i et enkelt tilfælde i 2014 for et par, som ikke blot modtog foder i ruge- og ungetiden, men allerede inden æglægningen. Hvis man kan effektivisere fodringen yderligere og øge den gennemsnitlige ungeproduktion fra de nuværende 2,6 til fx 5 unger for de tilbageværende par, ville bestanden under normale bestandsforhold (samme rekrutteringssandsynlighed og voksendødelighed som i udlandet) vokse med 30-40 % om året, dvs. kunne fordobles for hvert andet til tredje år. Selv hvis danske Kirkeugler har nedsat rekrutteringsevne pga. vanskeligheder ved at finde mager, vil en sådan fordobling af ungeproduktionen måske kunne vende den nuværende tilbagegang til fremgang. Tilskuds fodring har i øvrigt muligvis også en positiv effekt på de voksnes overlevelse, da vi kan se, at forældrefugle, som modtager foder, ikke arbejder nær så hårdt i yngletiden, som de ellers ville (L. B. Jacobsen, M. Chrenková, P. Sunde, M. Šálek & K. Thorup upubl.). Da voksendødeligheden er langt højere i yngletiden end resten af året (Thorup *et al.* 2013), formoder vi, at den aflastning af forældrebryrden, som en fodring også betyder, resulterer i en øget voksenoverlevelse. Vi har dog ikke haft mulighed for at analysere, om dette rent faktisk er tilfældet.

Hvis ungfugles muligheder for at finde mager bliver

så lav, at en øget reproduktion ikke kan kompensere for dette, er der kun en ting at gøre: At avle dyr i fangenskab og udsætte disse i et nyt kerneområde, hvorfra bestanden kan vokse videre (Andersen *et al.* 2015). Teknisk set er opdræt relativt simpelt og har tidligere reddet fuglearter fra at uddø. Den Californiske Kondor (Walters *et al.* 2010) og Mauritiustårnfalken (Jones *et al.* 1995) er de mest berømte eksempler på dette. Der findes mange argumenter mod avl og udsætning (Meltofte 1984). De er dog primært naturetisk begrundet og dermed politiske (om det er ønskeligt) snarere end tekniske (om det virker).

Skulle man vælge at forsøge at redde Kirkeuglen, er det vigtigt at følge en stringent plan for bestandsgenopretningsforløbet, som på den ene side er baseret på en realistisk prognose for, hvad der skal til, men på den anden side også er fleksibel med hensyn til usikkerhed omkring, hvorledes processen forløber.

En rationel bestandsgenopretningsplan bør baseres på princippet for *adaptiv forvaltning* (Madsen 2014). I dette ligger, at man ofte har brug for at lære undervejs og derfor også skal sætte ressourcer af til at blive klogere på, hvad der virker bedst. Ud fra dette blev der i 2014 udarbejdet en skitse til en adaptiv bestandsgenopretningsplan bestående af fire trin, hvor første trin er en bestandsgenopretning, og sidste trin er opfyldelsen af et langsigtet mål om en selvopretholdende bestand (Sunde *et al.* 2014a). For hvert trin er det muligt at beslutte at stoppe en videre indsats, hvis evaluering af resultaterne indikerer, at målet ikke vil kunne opfyldes.

Forvaltningsmæssige grunde til at Kirkeuglen uddør

Den hidtidige bestandsgenoprettende indsats for Kirkeuglen har efter alt at dømme haft en positiv effekt på bestanden ("det virkede"), men effekten har ikke været tilstrækkelig til at ændre den negative udvikling. Her er vi ved en helt essentiel forudsætning for, at bestandsgenopretningsplaner skal virke, nemlig at *det ikke er tilstrækkeligt at gøre noget der hjælper; hjælpen skal også være tilstrækkelig!* Eller sagt med andre ord: Målsætningen (i dette tilfælde at stoppe bestandstilbagegangen) skal opfyldes. En indsats, der virker, men som ikke virker i tilstrækkelig grad, vil kun resultere i at bestandsnedgangen bremses. Tidspunktet for uddøen udsættes, men afværges ikke. På lang sigt er indsatsen dermed spildt.

Før vores forskningsprojekt blev tilbagegangen forøget bremset vha. opsætning af redekasser. Det virkede ikke af den simple grund, at bestanden ikke var begrænset af redepladser.

Vores forskningsprojekt konkluderede, at hovedårsagen til Kirkeuglens bestandstilbagegang var fødemangel i yngletiden (Thorup *et al.* 2010). Vi anbefalede, at dersom man ville redde bestanden, måtte der en ambitiøs indsats til for at forbedre fødetilgængeligheden. Egentlig fodring kunne iværksættes midlertidigt for at øge ungeproduktionen, men uden øget fødetilgængelighed ville dette ikke kunne afhjælpe bestandsnedgangen. Da forskningsprojektet ikke havde belyst, hvordan fødetilgængeligheden i praksis kunne øges, anbefalede vi, at virkningen af praktiske tiltag skulle evalueres nøje.

På denne baggrund iværksættes et bestandsgenopretningsprojekt *Hjælp Kirkeuglen* som et såkaldt 'grønt partnerskab' med deltagelse af kommunerne i Himmerland, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening og Landboforeningen Agri Nord. Projektet fik bevilget 2,1 mio. kr. til over en seksårig periode (2009-14) at stabilisere bestanden vha. fodring i yngletiden og på sigt forbedre Kirkeuglernes ynglehabitat. Projektet omfattede kun aktiviteter møntet på at forbedre Kirkeuglens levehvilkår, men indeholdt ingen plan for, hvorledes tiltag skulle målrettes efter bestandens udvikling, og der var ingen plan for evaluering af effekten af de udførte tiltag. I praksis bestod tiltagene af fodring i yngletiden (gennemsnitligt 12 par årligt) og slåning eller afgræsning nær redestedet (ca. 9 par).

Selv om projektets tiltag for udvalgte ynglepar uden tvivl øgede ungeproduktionen for disse par, faldt antallet af kendte ynglepar fra 28 i 2009 til 11 i 2014.

Vi ønsker ikke at kritisere den konkrete indsats, som i høj grad blev foretaget af frivillige, der skal roses for deres arbejde. Derimod mener vi, at det var en forkert beslutning ikke at monitorere og evaluere bestandens udvikling i almindelighed og effekten af de udførte til-

tag i særdeleshed. Dette kunne have gjort det muligt undervejs i projektforløbet at justere tiltag og aktiviteter i forhold til målsætningen og udvikle en evidensbaseret 'best practice' for forvaltningsmæssige tiltag. Dette kunne fx have været, hvorledes man opnår den maksimale effekt af fodring på ungeproduktionen, eller hvorledes man gennem habitatpleje kan øge det naturlige fødegrundlag for Kirkeugler. Og måske vigtigst af alt: At få private grundejere til at gøre dette af egen lyst og drift og på den rigtige måde. Ud over, at en sådan systemlæring kunne have betydet en bedre øjeblikkelig bestandssituation, ville det også have givet os nødvendig viden om virkemidler til en evt. fremtidig bestandsgenoprettende indsats.

Politiske grunde til at Kirkeuglen uddør

I det omfang det overhovedet er teknisk muligt at redde en art, er den forvaltningsmæssige beslutning, om man fortsat vil forsøge at bevare den under de givne betingelser, i sidste ende altid politisk begrundet. Selv om en forvaltningsmæssig beslutning undertiden kan være uddelegeret til embedsmænd uden konkret politisk involvering, er de love og retningslinjer, som styrelser, kommuner og andre administrative organer forvalter efter, politisk bestemt. For artsbeskyttelse betyder det, at visse arter af politiske grunde nyder større beskyttelse end andre. Modsat visse andre fuglearter, såsom Rødrygget Tornskade og Hvepsevåge, er Kirkeuglen ikke opført på EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv eller andre 'tjeklister' over beskyttelseskrævende arter. Juridisk set er Kirkeuglen derfor ikke omfattet af nogen særlige beskyttelsesmæssige forpligtigelser fra danske myndigheder. Der er med andre ord ingen myndigheds-mæssige eller private instanser, der har noget særligt ansvar for at bevare arten. Da ressourcer i offentlige systemer nu en gang i høj grad følger de juridiske forpligtigelser, er Kirkeuglen en af de arter, som står sidst i prioriteringskøen. Det er dermed op til private personer og foreninger, hvis der skal gøres en særlig indsats for arten.

Post mortem: Kirkeuglen som læreeksempel

Al faglighed tilsiger, at Kirkeuglen uddør i Danmark inden for få år, med mindre den bestandsgenoprettende indsats lægges drastisk om. Der vil formentligt være ynglende Kirkeugler nogle år endnu, hvorefter der vil gå yderligere et par år med enlige fugle. Fortsat fodring af de tilbageværende par vil kunne udsætte denne udvikling i nogle år, men ikke stoppe den.

I et beskyttelsesperspektiv repræsenterer Kirkeuglen et eksempel på en forvaltning, hvor man forsøgte at rette op på en negativ udvikling ved at gøre noget godt,

men uden at bruge tilstrækkelige ressourcer på at gøre nok til, at det virkede i tilstrækkelig grad, eller tage konsekvensen heraf og opgive den videre indsats. Dermed må de ressourcer, der trods alt blev investeret i arten, betegnes som tabt.

Vi håber, at læren af forløbet omkring forvaltning af den uddøende Kirkeugle bliver, at man i fremtiden vil forsøge at håndtere forvaltningen af truede bestande efter stringente forvaltningsprincipper med fokus på målopfyldelse, evaluering og systemlæring. Heri ligger ikke blot et processtyringsredskab til opnåelse af en gevinst i form af bedre ressourceudnyttelse gennem optimering af indsatsen (eller at man opgiver en indsats, som er udsigtsløs), men også et bedre politisk beslutningsgrundlag for, om en art skal forsøges reddet eller sendes på forvaltningsmæssigt hospice.

Peter Sunde, Kasper Thorup,
Lars Bo Jacobsen og Carsten Rahbek

Referencer

- Andersen, L.A., P. Sunde, V. Loeschcke & C. Pertoldi 2015: A Population Viability Analysis on the declining population of Little Owl (*Athene noctua*) in Denmark using the stochastic simulation program VORTEX. – *Ornis Fennica* 92: 123-143.
- Dybbro, T. 1976: De danske ynglefugles udbredelse: resultaterne af Atlas-projektet, kortlægningen af Danmarks ynglefugle 1971-74. – Dansk Ornithologisk Forening.
- Floate, K.D., K.G. Wardhaugh, A.B.A. Boxall & T.N. Sherratt 2005: Fecal residues of veterinary parasitocides: Nontarget effects in the pasture environment Annual Review of Entomology. – *Ann. Rev. Entomol.* 50: 153-179.
- Grell, M.B. 1998: Fuglens Danmark. – Gads Forlag.
- Jacobsen, L.B. 2006: Ynglebestanden af kirkeugle (*Athene noctua*) i Vendsyssel og Himmerland 1981-2000. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 35-43.
- Jones, C.G., W. Heck, R. E. Lewis, Y. Mungroo, G. Slade & T. J. Cade 1995: The restoration of the Mauritius kestrel *Falco punctatus* population. – *Ibis* 137: 173-180.
- Madsen, J. 2014: Adaptiv forvaltning – skarpere beslutningsprocesser til beskyttelse og forvaltning af arter og deres levesteder. – *Flora & Fauna* 120: 77-83.
- Meltofte, H. 1984: Hvad der det for en fuglefauna vi ønsker i Norden? – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 78: 65-70.
- Rasmussen, B.O. 2014: Nationale forvaltningsplaner for markvildt omsat til praksis. – *Flora & Fauna* 120: 111 (abstract).
- Salek, M. & M. Loevy 2012: Spatial ecology and habitat selection of Little Owl *Athene noctua* during the breeding season in Central European farmland. – *Bird Conservation International* 22: 328-338.
- Schaub, M., B. Ullrich, G. Knotzsch, P. Albrecht & C. Meisser 2006: Local population dynamics and the impact of scale and isolation: a study on different little owl populations. – *Oikos* 115: 389-400.
- Sunde, P., K. Thorup, L.B. Jacobsen, M.H. Holsegård-Rasmussen, N. Ottessen, S. Svenne & C. Rahbek 2009: Spatial behaviour of little owls (*Athene noctua*) in a declining low-density population in Denmark. – *J. Ornithol.* 150: 537-548.
- Sunde, P., J. Madsen, C. Pertoldi, T.N. Kristensen, J. Sigsgaard, M.H.H. Hansen & L.B. Jacobsen 2014a: Forslag til genopretningsplan for den danske kirkeuglebestand. http://pure.au.dk/portal/files/86345305/Forslag_til_bestandsgenopretningsplan_for_den_danske_kirkeuglebestand_4nov2014_JM.pdf
- Sunde, P., K. Thorup, L.B. Jacobsen & C. Rahbek 2014b: Weather conditions drive dynamic habitat selection in a generalist predator. – *Plos One* 9 e88221.
- Thorup, K., P. Sunde, L.B. Jacobsen & C. Rahbek 2010: Breeding season food limitation drives population decline of the Little Owl *Athene noctua* in Denmark. – *Ibis* 152: 803-814.
- Thorup, K., D. Pedersen, P. Sunde, L.B. Jacobsen & C. Rahbek 2013: Seasonal survival rates and causes of mortality of Little Owls in Denmark. – *J. Ornithol.* 154: 183-190.
- Walters, J.R., S.R. Derrickson, D. Michael Fry, S.M. Haig, J.M. Marzluff & J. M. Wunderle Jr. 2010: Status of the California Condor (*Gymnogyps californianus*) and efforts to achieve its recovery. – *Auk* 127: 969-1001.

DOFs holding

Vi mener ikke, at det er realistisk i det lange løb at opretholde en isoleret bestand på kun 100 par af en så stationær art som Kirkeuglen. Der skal væsentligt flere til, hvis det skal give mening, og det opnås ikke med 100 'kirkeuglehaaver' på hver nogle få hektar. Hvis vi for alvor skal sikre en levedygtig bestand af Kirkeugler i Danmark, skal der ske en omlægning af landbruget i store dele af landet, så der igen blive levemuligheder for flora og fauna i agerlandet. Det arbejder DOF stærkt på i mange sammenhænge, idet vi betragter forarmningen af landbrugslandet som et af de største problemer for bevarelsen af levende landskaber i Danmark, men odds er ikke gode. Landbrugets og kommunernes manglende succes med at skaffe selv beskedne ændringer af landbrugsdriften ved uglernes ynglepladser i forbindelse med projektet *Hjælp Kirkeuglen* i Himmerland taler sit eget nedslående sprog.

Opdræt og udsætning af truede arter er en meget ressourcekrævende og problematisk metode, som DOF mener, kun skal tages i anvendelse, hvor der er tale om globalt udryddelsestruede arter, som fx de to der nævnes i debatindlægget. Se evt. teksten herom i DOFs natursyn, som findes under naturbeskyttelse på dof.dk. Kirkeuglen er langtfra en globalt truet art, idet den er ganske almindelig og vidt udbredt i det sydlige Europa, Nordafrika og østpå gennem Centralasien til Kina.

Alt dette betyder imidlertid ikke, at DOF ikke sætter stor pris på alle de ihærdige bestræbelser, der har været udført for at hjælpe arter. Vi må blot konstatere, at det overstiger alle realistiske muligheder at redde den som dansk ynglefugl.

Naturpolitisk Udvalg